

In article are analyzed представления the person and its place in социокультурном life measurements during the Old Russian period. It is shown, that the established legal relations in the princely period of the Kiev Russia deduce representations about the person on new level of judgement. The person and his life affirm value and are protected by the law. The psychological thought of the Old Russian period the representing understanding of human essence is presented.

Key words: an image of the person, the right, culture, norm, value, harmony, mind, soul, a body.

Отримано: 26.05.2009

УДК 37.018.1:372.3

С.А. Михальська

Вивчення особливостей родинного спілкування і комунікативно-мовленнєвого розвитку дошкільника

Стаття присвячена проблемі родинного спілкування із дітьми дошкільного віку. Спілкування з батьками є головним фактором психічного розвитку. Вплив батьків на розвиток спілкування дітей дошкільного віку залежить від типу сім'ї та комунікативних зв'язків у родині. Батьки в своєму спілкуванні з дітьми дошкільного віку повинні враховувати особливості їх комунікативної потреби.

Ключові слова: родинне спілкування, дошкільник, батьки, комунікативно-мовленнєвий розвиток.

Статья посвящена проблеме семейного общения с ребенком дошкольного возраста. Общение с родителями – главный фактор психического развития. Влияние родителей на развитие общения детей дошкольного возраста зависит от типа семьи и коммуникативных связей в семье. Родители в своем общении с детьми дошкольного возраста должны учитывать особенности их коммуникативных потребностей.

Ключевые слова: семейное общение, дошкольник, родители, коммуникативно-речевое развитие.

Розвиток мовлення і спілкування взаємопов'язані: прагнучи задовольнити потребу у спілкуванні, дитина звер-

тається до мовлення як до основного способу його здійснення. Цей двобічний зв'язок – основа паралельного розвитку в дітей мовлення і комунікативної діяльності.

Ця проблема досліджувались багатьма авторами, так, зокрема, вивченням психології мови займались Л.І. Айдарова, Б.Г. Ананьєв, О.М. Гвоздев, М.І. Жинкін; мовлення – Т.В. Ахутіна, Л.С. Виготський, І.О. Зимня, Т.О. Ладиженська, О.О. Леонтєв, О.Р. Лурія, Т.О. Піроженко; спілкування вивчали О.О. Бодальов, О.О. Леонтєв, М.І. Лісіна, А.Г. Рузська, Т.С. Яценко та інші [1-7].

Мета нашого дослідження полягала в обґрунтуванні та апробації комплексу методик вивчення комунікативно-мовленнєвого розвитку та родинного спілкування дитини дошкільного віку (3-7 років); встановленні особливостей комунікативно-мовленнєвого розвитку дошкільника; вивченні особливостей родинного спілкування з дитиною в сім'ї й встановленні зв'язку між стилем родинного спілкування та рівнем комунікативно-мовленнєвого розвитку дитини дошкільного віку.

Експериментальна робота проводилась на базі дошкільних навчальних закладів «Олімпійський» № 5, «Колосок» № 8 м. Кам'янець-Подільського упродовж 2006-2008 років. Перший етап експерименту присвячено вивченню комунікативно-мовленнєвого розвитку дитини. Діагностична робота була спрямована на вивчення актуального рівня мовленнєвого розвитку та особливостей спілкування дитини дошкільного віку з батьками й однолітками та відбувалась у трьох напрямках:

1. Діагностика мовленнєвого розвитку дитини (фонетико-фонематичний, синтаксичний та семантичний розвиток дитини).

2. Діагностика комунікативного розвитку дитини у спілкуванні з батьками (тип та мотиви спілкування з батьками, ставлення до батьків та очікування від спілкування з ними, навички культури спілкування).

3. Діагностика комунікативного розвитку дитини у спілкуванні з однолітками (сформованість комунікативних вмінь, навички культури спілкування, критерії вибору партнера для спілкування) [2-4; 8].

Другий етап експерименту був присвячений з'ясуванню стилю родинного спілкування і відбувався так:

1. Діагностика ставлення до дитини.
2. Вивчення ставлення батьків до різних сторін сімейного життя (зокрема батьківсько-дитячих відносин).
3. Дослідження типу сімейного виховання і спілкування.
4. Оцінка невербальних засобів спілкування дитини [5; 6; 9].

Аналіз та інтерпретація даних, отриманих у ході першого напрямку діагностичної роботи, показали, що більшість дітей молодшого, середнього і старшого дошкільного віку мають середній рівень мовленнєвого розвитку. Якісний аналіз отриманих кількісних даних дозволив встановити тенденції і виявити закономірності формування мовленнєвого розвитку в період дошкільного дитинства.

З'ясувавши особливості мовленнєвого розвитку, ми встановили, що найвищими балами можемо оцінити параметр фонетико-фонематичний розвиток (47,7%), а синтаксичний і семантичний параметри мають нижчі дані: 21,82% та 10,27% відповідно. Тобто практично половина досліджуваних дітей показала високі результати за такими показниками: сприйняття мовленнєвого матеріалу на слух; фонематичне сприймання; сприймання ритму; звуковимова; лексичний склад мовлення; мовленнєва активність; розуміння граматичних конструкцій; можливість програмування тексту-переказу.

Зауважимо, що синтаксичний та семантичний розвиток дітей дошкільного віку із середніми оцінками становить значну частину досліджуваних. Так, середній рівень синтаксичного розвитку спостерігається у 60,02% дітей, а семантичного у 78,81% дітей. Водночас, порівнюючи усі параметри, найбільше низьких результатів було отримано під час вивчення саме синтаксичного (18,16%) і фонетико-фонематичного (15,75%) параметрів.

Порівняльна характеристика рівнів мовленнєвого розвитку дітей у залежності від вікової групи дасть можливість простежити динаміку кожного параметра мовленнєвого розвитку. На основі даних нашого експериментального дослідження прослідковується розбіжність у мовленнєвому розвитку дітей у різних вікових групах.

Отже, кількість старших дошкільників з високим рівнем фонетико-фонематичного розвитку практично вдвічі більша, ніж у молодшому (36,35%) дошкільному віці, і становить 52,85% від загальної кількості обстежених дітей. Фонетико-

фонематичний розвиток значної кількості дітей молодшого (18,15%) дошкільного віку був оцінений найнижчими балами, в той час як у старших дошкільників цей показник становить 15,03%.

У порівнянні з оцінками за всіма параметрами найнижчими виявились результати оцінювання мовленнєвого розвитку за синтаксичним та семантичним розвитком. Лише у 8,37% молодших та 11,2% старших дошкільників у повною мірою проявляється розуміння мовлення та семантичне орієнтування, а у 22,79% дітей молодшого дошкільного віку і 5% дітей старшого дошкільного віку із цим виникають проблеми.

Найбільші труднощі із складанням речень, словотворенням та достатній рівень володіння словниковим запасом зустрічається у 34,76% молодших дошкільників та у 9,8% старших дошкільників. А у 12,57% дітей дошкільного віку це завдання не викликало жодних проблем, аналогічна картина спостерігається і у 26,5% старших дошкільників.

Підсумковий аналіз даних, отриманих у ході вивчення фонетико-фонематичного, синтаксичного та семантичного розвитку дітей дошкільного віку, уможливив оцінювання рівня мовленнєвого розвитку в залежності від вікової групи.

Отже, на основі нашого дослідження можна стверджувати, що низький рівень мовленнєвої активності з роками у дітей має тенденцію до зменшення, а високий рівень мовленнєвої активності – до збільшення. Проте середній рівень розвитку мовленнєвої активності залишається відносно стабільним і значним по відношенню до загальної кількості досліджуваних дітей.

Вивчаючи комунікативний розвиток дітей 3-7 років, ми проходили дві стадії. Перша – це дослідження комунікативного розвитку дітей у спілкуванні з батьками, яке дає можливість виділити переважаючий тип та мотиви спілкування, ставлення до батьків та очікування від спілкування з ними, навички культури спілкування з батьками в залежності від віку дитини.

Тому в результаті нашого дослідження за допомогою експериментальної ситуації («Методика вивчення типу спілкування дитини з дорослим» – (М.І. Лісіна, Х. Шерязданова) з'ясувалось, що у молодшому дошкільному віці переважає практичний тип спілкування з батьками (56,25%), який у старшого дошкільника становить 59,4%, а особистісне спілкування складає дещо менше, а саме: 30,6%. Також

можна відмітити чітку тенденцію до зменшення ролі пізнавального (40,17% – 10%, відповідно у молодшого та старшого дошкільника) та значне зростання ролі особистісного спілкування (від 3,58% у молодшому дошкільному віці до 30,6% у старшому дошкільному віці).

У ході аналізу експериментальних даних за характером мотивів спілкування з батьками (методика вивчення мотивів взаємодії з дорослими (Г.А. Урунтаєва, Ю.О. Афонькіна)) з'ясувалось, що у всіх вікових групах переважаючим є мотив отримання нових вражень (54,95% у молодших дошкільників, 52,55% у старших дошкільників).

Зауважимо, що бесіди на особисті теми цікавлять лише 3,15% дітей старшого дошкільного віку, у той час як серед дітей молодшого дошкільного віку даний вибір не спостерігався. Також ласки дорослого потребують лише 1,15% дітей старшого дошкільного віку.

Під час вивчення особливостей ставлення до батьків та очікування від спілкування з ними виявились такі особливості:

- позитивне ставлення до матері з роками зменшується, від 47,91% у молодшого дошкільника до 25% у старшого дошкільника;
- позитивне ставлення до тата з роками зростає, від 13,53% у молодшого дошкільника до 31,25% у старшого дошкільника;
- загалом позитивне ставлення до батьків упродовж років зростає від 55,5% до 74%;
- значним у молодшого школяра є негативне ставлення до батьків (44,5%), проте у старшого школяра негативне спостерігається у 26%;
- більшість дітей очікують від батьків схвалення своєї поведінки.

Під час дослідження особливостей ставлення до батьків та очікування від спілкування з ними, за методикою вивчення особистісних очікувань дитини в спілкуванні з дорослими (Г.А. Урунтаєва, Ю.О. Афонькіна), виявились такі особливості:

- позитивне ставлення до матері з роками зменшується, від 47,91% у молодшого дошкільника до 29,4% у старшого дошкільника;

- позитивне ставлення до тата з роками зростає, від 13,53% у молодшого дошкільника до 28,1% у старшого дошкільника;
- загалом, позитивне ставлення до батьків упродовж років зростає від 55,5% до 72,3%;
- значним у молодшого дошкільника є негативне ставлення до батьків (44,5%), проте у старшого дошкільника негативне спостерігається у 27,7%;
- більшість дітей очікують від батьків схвалення своєї поведінки.

Підсумкові результати вивчення особливостей комунікативного розвитку дітей дошкільного віку за сукупністю визначених параметрів є свідченням того, що значна частина дітей дошкільного віку досягла високих результатів.

Розглянемо кількісні та якісні показники комунікативного розвитку дітей 3-7 років у спілкуванні з однолітками у ході другої стадії дослідження.

Діагностика комунікативного розвитку дитини у спілкуванні з однолітками показала, що у переважній більшості дітей старшого дошкільного віку спостерігається високий рівень (81,58%) сформованості комунікативних вмінь, у дітей молодшого дошкільного віку цей показник сягає 27,2%.

Отже, більшість дітей старшого дошкільного віку під час спільної діяльності вміють домовитись, приходити до спільного рішення, контролюють виконання діяльності, помічають один в одного відхилення від першочергового задуму, надають допомогу одноліткам, вміють раціонально використовувати засоби діяльності.

Найнижчий показник сформованості комунікативних вмінь спостерігається у дітей молодшого дошкільного віку (64,04%), у той час як в іншій віковій групі він сягає 0%.

Також у ході проведеного спостереження (вивчення вільного спілкування дітей) були встановлені такі особливості: кількість включених в об'єднання дітей складає, в основному, 2 особи, рідше 3 і 4; частіше спостерігаються «чисті» об'єднання (за статевим складом); стабільність складу окремих об'єднань і тривалість їх існування залежить від віку дітей: чим молодші діти, тим частіше змінюється склад об'єднання.

У ході вивчення навичок культури спілкування дітей з однолітками нами було встановлено, що культура спілкування

покращується із віком: так, у молодшому дошкільному віці високий рівень сформованості культури спілкування спостерігається лише у 16,8%, а низький у 63,3% дітей. У той час, як у дітей старшого дошкільного віку ці параметри сягають 49,3% і 20,8% відповідно.

Проведений аналіз дає можливість зробити висновки, що діти старшого дошкільного віку дотримуються правил поведінки в групі у відсутність вихователя, доброзичливо нагадують одноліткам про правила поведінки, у суспільних місцях поведуться стримано, не привертають зайвої уваги, розмовляють неголосно, у той час як діти молодшого дошкільного віку звертаються до однолітків, називають їх по імені, дивляться на них уважно, слухають відповідь, розмовляють один з одним у привітній формі, дотримуються елементарних правил поведінки: поведуться спокійно, не кричать, не заважають оточуючим.

Аналізуючи експериментальні дані за критерієм вибору партнера у ході бесіди з дитиною, в якій моделювались ситуації вибору партнера в різних видах діяльності для спілкування, ми встановили, що найчастіше діти аргументують свою відповідь через дружні стосунки (43,6% молодших дошкільників, 51,2% старших дошкільників).

Зовнішні якості однолітків мають значення лише у молодшому дошкільному віці (5,03%), а уміння однолітків або їх знання у молодшого дошкільника не є критерієм вибору (0%), що з роками змінюється, і вже 9,8% старших дошкільників віддають перевагу цьому критерію.

Також із віком зростає роль етичних якостей ровесника і дотримання ним правил поведінки і діяльності: із 8,6% у молодшому дошкільному віці до 19,75% у старшому дошкільному віці.

Узагальнення кількісних даних вказує на те, що загальне позитивне ставлення і симпатії при виборі партнера для спілкування серед однолітків важливе, більшою мірою, молодшим дошкільником (28,6%), а у старшому дошкільному віці важливо для 12,75% дітей.

Не можуть пояснити критерій вибору 14,17% дітей молодшого і 6,5% дітей старшого дошкільного віку.

Такі результати говорять про спроможність дітей дошкільного віку здійснювати усвідомлюваний та обміркований вибір партнера по спілкуванню.

Отже, найбільш сформований комунікативний розвиток у старших дошкільників (38,9%), а найменш сформований – у молодших дошкільників (4,5%).

Крім цього, відзначено тенденцію до розбіжності у стані окремих показників. Так, у однієї групи дітей з високим рівнем комунікативного розвитку у спілкуванні з однолітками спостерігається практичне спілкування і домінування бажання отримати нові враження у грі. У іншій групі дітей з високим рівнем комунікативного розвитку у спілкуванні з однолітками спостерігається особистісне спілкування (чи пізнавальне) і бажання мати спільні дії з батьками (чи слухання казки).

Отже, у ході даного етапу констатувального експерименту встановлено, що процес комунікативного розвитку дошкільника має багатофакторний характер і значно залежить від оточуючого середовища (батьків, однолітків).

У ході вивчення батьківського ставлення, за допомогою методики А.Я. Варга, В.В. Століна, виділились п'ять ставлень до дитини: «Прийняття-відкидання», «Соціальна бажаність», «Авторитарна гіперсоціалізація», «Інфантилізація».

Дамо характеристику узагальнених результатів вивчення першої серії кожного виду ставлення до дитини.

1. «Прийняття-відкидання». Шкала відображає інтегральне емоційне ставлення до дитини. Поведінку 58,3% батьків можна охарактеризувати так: батькам подобається дитина такою, якою вона є; батьки поважають індивідуальність дитини, симпатизують їй; батьки прагнуть проводити багато часу разом з дитиною, схвалюють її інтереси і плани.

Проте 41,7% батьків сприймають свою дитину поганою, непристосованою, невдахою. Їм здається, що дитина не доб'ється успіху в житті через низькі здібності, невеликий розум, погані схильності. Здебільшого батьки відчують до дитини злість, досаду, роздратування, образу. Вони не довіряють дитині і не поважають її.

2. «Соціальна бажаність». Соціально бажаний образ батьківського ставлення проявився у 58,3% батьків, які зацікавлені в справах і планах дитини, прагнуть у всьому допомогти дитині, співчують їй. Батьки високо оцінюють інтелектуальні і творчі здібності дитини, переживають почуття гордості за неї. Вони заохочують ініціативу і самостійність

дитини, прагнуть бути з нею на рівних. Батьки довіряють дитині, прагнуть прийняти її точку зору в спірних питаннях.

3. «Симбіоз» – шкала, що відображає міжособову дистанцію в спілкуванні з дитиною. У 91,7% опитаних батьків за цією шкалою виявляється таке:

- батьки відчують себе з дитиною єдиним цілим;
- прагнуть задовольнити всі потреби дитини, захистити її від труднощів і неприємностей життя;
- батьки постійно відчують тривогу за дитину, дитина їм здається маленькою і беззахисною;
- тривога батьків підвищується, коли дитина починає автономізуватися через обставини, оскільки по своїй волі батьки не надають дитині самостійності ніколи.

4. «Авторитарна гіперсоціалізація» – відображає форму і напрям контролю за поведінкою дитини. Водночас у 83,3% досліджених, за цією шкалою, в батьківському ставленні є виразно видимим авторитаризм, батьки вимагають від дитини беззастережної слухняності і дисципліни. Вони прагнуть нав'язати дитині у всьому свою волю, не в змозі встати на її точку зору. За прояви свавілля дитину суворо карають. Батьки пильно стежать за соціальними досягненнями дитини, її індивідуальними особливостями, звичками, думками, почуттями.

5. «Інфантилізація» – відображає особливості сприйняття і розуміння дитини батьками. За цією шкалою 83,3% батьків прагнуть інфантилізувати дитину, приписати їй особисту і соціальну неспроможність. Батьки бачать свою дитину молодшою в порівнянні з реальним віком. Інтереси, захоплення, думки і відчуття дитини здаються батькам дитячими, несерйозними. Дитина представляється не пристосованою, не успішною, відкритою для поганих впливів. Батьки не довіряють своїй дитині, досаднують на її неуспішність і невмілість. У зв'язку з цим батьки прагнуть захистити дитину від труднощів життя і строго контролювати її дії.

У ході нашого дослідження при вивченні ставлення батьків до дитини за методикою PARI вивчалися 15 аспектів-ознак, що стосуються батьківсько-дитячих відносин, а саме: оптимальний емоційний контакт, надмірна емоційна дистанція з дитиною, зайва концентрація на дитині.

Проаналізувавши відповіді батьків, можна стверджувати, що оптимальний емоційний контакт зустрічається у 45,27%

опитаних батьків, що, в свою чергу, проявляється у: партнерських відносинах з дитиною; розвитку активності дитини; заохоченні словесних проявів, вербалізацій дитини.

Вивчаючи емоційну дистанцію з дитиною, ми встановили, що лише у 8,3% батьків спостерігається високий показник за цим параметром, що характеризує батьків, як дратівливих, запальних, сурових, з надмірною вимогливістю і ухилянням від контакту з дитиною. В свою чергу, в 23,74% батьків були показані низькі бали, що свідчать про надмірно спокійні, з мінімальною кількістю санкцій сім'ї, і в 67,96% опитаних спостерігається оптимальна емоційна дистанція з дитиною.

Зайва концентрація на дитині, яка проявляється в надмірній турботі, встановленні відносин залежності, придрушенні супротиву і волі, створення безпеки, виключення із сімейного впливу, пригнічення агресивності та сексуальності, надмірне втручання у світ дитини, прагнення прискорити розвиток дитини зустрічається у 22,58% опитаних батьків.

Отже, при вивченні ставлення до дитини у більшості батьків відмічається оптимальна емоційна дистанція та єдність з дитиною, а також деякі прояви гіперопіки.

Вивчення типу сімейного виховання і спілкування за чотирма шкалами 1) рівень протекції в процесі спілкування і виховання; 2) міра задоволення потреб дитини; 3) кількість вимог, які пред'являються дитині в сім'ї; 4) нестійкість стилю виховання дає нам можливість зробити такі прийти висновки:

1. У 25% батьків не виявилось порушень виховання і спілкування з дітьми. У 25% родин спостерігається надмірний рівень протекції в процесі виховання і спілкування (гіперпротекція). Такий тип сімейного виховання і спілкування характеризується надмірною увагою до виховання дитини, приділенням занадто багато часу, сил дитині.

2. Про міру задоволення потреб дитини можна говорити такий результат: 18,75% батьків балують своїх дітей, будь-яке їхнє бажання стає законом.

3. Порушення у вихованні та спілкуванні дітей за шкалою «кількість вимог, які пред'являються дитині в сім'ї» спостерігається у 27,08% сімей, а саме: 50% батьків у ході свого виховання і спілкування використовують мінімум покарань за

порушення вимог дитиною, вони сумніваються в результативності покарань і покладаються на заохочення; у 25% обстежених батьків спостерігається надмірність вимог-заборон (так, дитині пред'являється велика кількість вимог, що обмежують свободу і самостійність); у 6,25% родин, навпаки, у дітей мінімальна кількість обов'язків в сім'ї.

4. Нестійкість стилю виховання й спілкування спостерігається у 4,17% сімей і проявляється коливаннями між суворим і ліберальним стилем, між підвищеною увагою до дитини та її емоційною відразою.

У 12,5% опитаних батьків виявився один із типів негармонійного сімейного виховання і спілкування – домінуюча гіперпротекція. Дитина в таких сім'ях у центрі уваги батьків, які віддають їй багато сил і часу, позбавляють самостійності, створюючи численні обмеження і заборони. Таке виховання підсилює реакцію емансипації і обумовлює гострі афектні реакції екстрапунітивного типу.

Причини неправильного виховання і спілкування різні. Деколи це певні обставини в житті сім'ї, що заважають налагодити адекватне виховання. Частіше — низька педагогічна культура батьків. У другому випадку нерідко основну роль в порушенні виховного процесу відіграють особистісні особливості самих батьків.

Досить часто зустрічаються дві групи причин: особистісні розлади самих батьків та їхні психологічні проблеми, що вирішуються за рахунок дитини. Причиною такої поведінки батьків, з якими ми провели дослідження (у 25% всіх обстежених сімей), є виховна невпевненість. Так, батьки ідуть на поводу у дитини, поступаються навіть в тих питаннях, в яких, на їхню думку, ніяк не можна.

При вивченні оцінки дорослими невербальної поведінки дитини, за анкетною Т. Піроженко, батьками були поставлені високі оцінки (66,7% дітей мають високий показник), але найкраще, за їхніми словами, вони характеризують здатність до адекватного розуміння різних компонентів невербальної поведінки партнера, дещо гірші загальні оцінки невербального репертуару особистості з погляду її розмаїтості, гармонійності, індивідуалізованості, а здатність до керування, до цілеспрямованого використання невербальних засобів спілкування дітьми проявляється в найменшій мірі.

Отже, підсумковий аналіз даних про стиль родинного спілкування і виховання свідчить, що виявлені тенденції побудови спілкування й виховання, яке здійснюється в родинях, за кількісно-якісними показниками не можна вважати достатньо ефективними для гармонійного комунікативно-мовленнєвого розвитку дитини дошкільного віку, внаслідок чого виникають певні проблеми у формуванні як мовленнєвого, так і комунікативного розвитку дитини, залишаються неврахованими інтереси, потреби та побажання.

Отже:

1. Загалом діагностична робота була спрямована на вивчення родинного спілкування і комунікативно-мовленнєвого розвитку дошкільника та включає два етапи дослідження. На першому етапі робота відбувалась у трьох напрямках: 1. Діагностика мовленнєвого розвитку дитини (фонетико-фонематичний, синтаксичний та семантичний розвиток дитини). 2. Діагностика комунікативного розвитку дитини у спілкуванні з батьками (тип і мотиви спілкування з батьками, ставлення до батьків та очікування від спілкування з ними, навички культури спілкування). 3. Діагностика комунікативного розвитку дитини у спілкуванні з однолітками (сформованість комунікативних вмінь, навички культури спілкування, критерії вибору партнера для спілкування). Діагностична робота на другому етапі відбувалась у таких серіях: діагностика ставлення до дитини; вивчення ставлення батьків до різних сторін сімейного життя (зокрема батьківсько-дитячих відносин); дослідження типу сімейного виховання і спілкування; оцінка невербальних засобів спілкування дитини.

2. Отримані дослідницькі дані дозволяють констатувати, що комунікативно-мовленнєвий розвиток лише незначної кількості дітей молодшого і середнього дошкільного віку віднесений до високого рівня розвитку. Більшості дітей цього віку притаманний середній рівень мовленнєвого розвитку, практичне спілкування, бажання отримати нові враження у грі, вибір партнера по спілкуванню завдяки загальному позитивному ставленню.

3. Дослідженням встановлено, що виявлені тенденції побудови спілкування і виховання, яке здійснюється в родинях, за кількісно-якісними показниками не можна вважати достатньо ефективними для гармонійного комунікативно-мовленнєвого розвитку дитини дошкільного віку.

4. Виявилось, що у дітей молодшого дошкільного віку серед усіх визначених показників найбільш розвиненим є мовленнєвий розвиток, у той час, коли у середньому та старшому дошкільному віці спостерігається більш високий рівень комунікативного розвитку по відношенню до мовленнєвого.

5. Позитивне й гармонійне родинне спілкування виступає показником і чинником комунікативно-мовленнєвого розвитку дошкільника. Поєднання оптимального емоційного контакту з дитиною та відсутність порушень у спілкуванні з дитиною є, на нашу думку, показником комунікативно-мовленнєвого розвитку дошкільника.

Список використаних джерел

1. Ануфриев А.Ф., Костромина С.Н. Как преодолеть трудности в обучении детей? Психодиагностические таблицы. Психодиагностические методики. Коррекционные упражнения. – 2-е изд., перераб. – М.: Издательство «Ось-89», 1999. – 224 с.
2. Вьюнова Н.И., Гайдар К.М., Темнова Л.В. Психологическая готовность ребенка к обучению в школе: Психолого-педагогические основы: Учебное пособие для студентов вузов. – 2-е изд., – М.: Академический Проект, 2005. – 256 с.
3. Готовність дитини до навчання / Упоряд.: С.Максименко, К.Максименко, О.Главник. – К.: Мікрос-СВС, 2003. – 112 с.
4. Овчарова Р.В. Справочная книга школьного психолога. – 2-е изд., дораб. – М.: «Просвещение»: Учебная литература, 1996. – 352 с.
5. Пироженко Т.А. Коммуникативно-речевое развитие ребенка. Монография. – К.: Нора-принт, 2002. – 310 с.
6. Райгородский Д.Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты: Учебное пособие. – Самара: Издательский Дом «БАХРАХ-М», 2000. – 672 с.
7. Развитие речи детей в процессе их адаптации к ДОУ / Ю.В.Микляева, В.Н.Сидоренко. – М.: Айрис-пресс, 2005. – 80 с.
8. Ткаченко Т.А. Альбом индивидуального обследования дошкольника: Диагностическое пособие для логопедов, воспитателей и родителей. – М.: Издательство ГНОМ и Д, 2002. – 48 с.

9. Урунтаева Г.А., Афонькина Ю.А. Практикум по дошкольной психологии: Пособие для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений. – 2-е изд., стереотип. – М.: Издательский центр «Академия», 2000. – 304 с.

The article is devoted the problem of the domestic socializing with the children of preschool age. Socializing with parents is the main factor of psychical development. Influence of parents on development of intercourse of children of preschool age depends on as family and communicative connections in family. Parents in socializing with the children of preschool age must take into account the features of their communicative necessity.

Key words: domestic intercourse, preschool child, parents, thinking-in-words development.

Отримано: 07.06.2009

УДК 159.946

Ю.А. Михальська

Основні принципи керування рухами з погляду психомоторики

У сучасних дослідженнях існує думка про багаторівневу ієрархічну організацію системи регуляції рухами. Регуляція рухами неможлива без узгодження активності великої кількості м'язів. Для здійснення руху повинна бути сформована рухова програма.

Ключові слова: керування рухами, рухова активність, нервова система, моторна кора, мозочок.

В современных исследованиях анализируется мысль о многоуровневой иерархической организации системы регуляции движениями. Регуляция движениями невозможна без согласования активности большого количества мышц. Для выполнения движения должна быть сформирована двигательная программа.

Ключевые слова: управление движениями, двигательная активность, нервная система, моторная кора, мозжечок.

Рухи — це головний засіб взаємодії організму людини з оточенням. У цій взаємодії рефлекторні відповіді, обумовлені